

פרשת כי תצא

הפרשה במבט רחב

הרב יואב אוריאל

הנדרים והזהירות בהם

בפרשת כי תצא מזהיר משה באופן מיוחד על מי שרוצה לנדור נדר. משה מזהיר אותו שעליו להיזהר ולשקול מראש את יכולתו לקיים את נדרו (כג, כב-כד): "כי תדר נדר לה' אלהיך לא תאחר לשלמו כי דרש ידרשנו ה' אלהיך מעמך והיה בך חטא. וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא. מוצא שפתיך תשמר ועשית כאשר נדרת לה' אלהיך נדבה אשר דברת בפיו".

במבט ראשון קשה להבין ממה בדיוק מזהירה התורה, האין זה ברור מאליו שאין לאדם לנדור אם לא יצליח לשלם את נדרו? הרמב"ן מסביר שהתורה באה לשלול תפיסה שעל פיה עיקר הנדר הוא גילוי רצונו הטוב של האדם. לפי תפיסה מוטעית זו, מה שחשוב בנדר הוא העובדה שהאדם התעלה כל כך ברוחו, עד שהחליט להכניס את עצמו לאיסור חדש. על כן, אף אם לא יצליח האדם לקיים את החובה שיצר, מכל מקום הוא כבר ביטא את אהבתו לה'. תפיסה שגויה זו מדגישה אפוא את התמורות בעולמו של האדם. לעומתה מדריכה התורה את האדם שדוקא כאשר ניתן לו כח מיוחד של נדרים, עליו לפתח בקרבו גישה של ידיעת מקומו, אל מול המצווה האלוקית. גם במידה והוא החליט לנדור, עליו לעשות זאת מתוך יראה.

ה' העניק לדיבור האדם תוקף של קדושה, כך שבכוחו לחדש לעצמו איסורים חדשים על ידי נדר הנאמר בפיו. על כן עשוי אדם לחשוב כי בתחום זה עליו לנהוג על פי שיקוליו ותחושותיו. אך עליו לזכור שדוקא בתחום כזה עליו לפקח ביתר שאת על תחושותיו ומעשיו ולוודא שהם מתאימים למצוות רבונו של עולם.

בהתאם לנאמר בחומש דברים, שלמה המלך פיתח את האזהרה לנודר במגילת קהלת (ד, ג-ה): "כאשר תדר נדר

לאלהים אל תאחר לשלמו כי אין חפץ בכסילים את אשר תדר שלם. טוב אשר לא תדר משתדור ולא תשלם. אל תתן את פיקך לחטיא את בשרך ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא למה יקצף האלהים על קולך וחבל את מעשה ידך". זוהי אזהרה: אל תתנהל בעולם הנדרים על פי רמת שיקול הדעת אליה אתה רגיל. קהלת נעזר בעולם הנדרים בתור דוגמה לחובתו של האדם לשים לב לעמידתו לפני ה'.

תחום הנדרים ממחיש את היראה שצריכה למלא את לבנו בשעה שאנו פועלים בענייני קדושה. דוקא כאשר האדם קיבל כח ליצור כביכול מצוה חדשה על ידי נידרו – אזי כל צעד שלו הוא הרה גורל. על כן עליו לגייס את כל כוחותיו להתנהל על פי האמת והמוסר האלוקיים בלבד. זהו עיקרון כללי בחיינו: כוחות גדולים שניתנו לנו צריכים להיות מלווים בזהירות רבה משום שהם יכולים להוביל דוקא אל הכיוון ההפוך – אל החטא (כג, כב): "כי דרש ידרשנו ה' אלהיך מעמך והיה בך חטא".

סימן לבנים

הרב אליעזר קשתיאלי

הרבה להם תורה ומצוות

שלוש החטיבות שבספר דברים

אפשר לחלק את ספר דברים לשלוש חטיבות מרכזיות. הראשונה – יסודות האמונה, השנייה – המצוות, והשלישית – הברית. פרשות דברים, ואתחנן ועקב, מרכיבות את החטיבה הראשונה. בשלוש פרשות אלו כמעט שאין מצוות, והן עוסקות בעיקרן אך ורק ביסודות האמונה. כך למשל, פרשת דברים עוסקת בעובדה שה' הוא מנהל את ההיסטוריה ואת קורות העמים, בפרשת ואתחנן אנו מוצאים את עשרת הדברות ואת פרשת "שמע ישראל"; ובפרשת עקב את פרשת "והיה אם שמע" ועוד הרבה פרשיות המלמדות מסרים ערכיים-כלליים של אהבת ה', יראת ה' וקבלת עול מלכות שמים. פרשות ראה,

המצוות ישנה מצוה אחת שיש לעשותה בכל הלב, בכל הנשמה, בכל האישיות. המהר"ל חולק על הרמב"ם, ומציע שני פירושים משלו לפירוש המילה "לזכות" את ישראל, שני פירושים יסודיים להבנת משמעות המצוות.

לזכות – לגלות כוחות פנימיים

כשאנחנו רוצים לספר בשבחו של אדם, אנחנו מתארים את כל מה שהוא מסוגל לעשות, את מגוון הכשרונות, התכונות והיכולות שלו. אך הערכה מתבטאת גם בהצבת אתגרים. לאדם מוערך יותר, יוצבו אתגרים קשים יותר. המצוות הן לא מטלות חיצוניות לנו, אלא דרכי הבעה של מה שכבר קיים בנו ומנסה לצאת אל הפועל. אנחנו מלאים וגדושים בהמון רצונות, ערכים ונטיות חיוביים. מצוות, כותב הרב קוק בספרו 'אורות' (ארץ ישראל, ח), הן כלים להביע את כל השאיפות הבוררות בקרבנו ומחפשות לבוא לידי ביטוי. לכן, המצוות לא מתמעטות עם העלייה באיכות האישיותית, כפי שהיינו מצפים מעבודה של טורח ומעמסה. להפך, ככל שאדם מתעלה יש לו יותר מצוות. על הכהנים נאמר: "ריבה בהן הכתוב מצוות יתרות" (יבמות ה ע"א), הריבוי משקף פוטנציאל גבוה יותר. הוא הדין בארץ ישראל. לכאורה, צריכות היו להיות יותר מצוות בחוצה לארץ, רחוק מהקדושה, כדי לקרב אותנו אליה. והנה, דווקא בארץ ישראל, בארץ הקדושה, יש הרבה יותר מצוות מאשר בחוץ לארץ.

מצוות – תלויות בארץ

דווקא בפרשה שמתחילה במלחמה ומסיימת במלחמה, פרשה שמדברת אל עם שיוצא לקרב, לחיות חיים לאומיים שלמים בארצו – יש הרבה ציוויים פרטניים, דווקא מכיוון שרמת הקדושה הרבה יותר גבוהה שם. 'הספרי' על פרשת עקב מבאר שקיום המצוות בחוץ לארץ הוא קיום חלש יותר, בגדר "הציבי לך ציונים" (ספרי עקב מג, יז), הוא רק תזכורת למצב השלם אליו אנו שואפים. הרבה מצוות בפרשה כתובות בלשון "כי", שבלשון המקרא משמעה 'אם', לשון 'מקרה': "כִּי תֵצֵא לְמִלְחָמָה", "כִּי תִהְיֶינָה לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים", "כִּי יִקְרָא קֶן צְפֹרִי לְפִנְיֶךָ בְּדֶרֶךְ", "כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה". משמעות הדבר היא שאל לנו לתת 'מקרה' לעבור לידינו, אלא למצוא את המהות בכל דבר. אין רגעים 'מתים', אין סתם, אין 'ריק'. "רצה הקב"ה לזכות את ישראל" – ליצור חיים בהם האדם מחפש זכויות, מחפש מקומות בהם יוכל לבטא קדושה, אלה חיים שאין בהם רגע דל. ובאמת, הפרשה מסיימת במאבק מול אומה

שופטים וכי תצא, מרכיבות את החטיבה השנייה – המצוות. פרשת ראה עוסקת במצוות המקדש, בשלושת הרגלים, במלחמה בעבודה זרה ובכשרות; פרשת שופטים עוסקת בפרטים נוספים של מצוות ציבוריות, מינוי שופטים, מלך ועוד. ועל גבי שתיהן מגיעה פרשתנו, פרשת כי תצא, ובה אנו מגלים שיא של ירידה לפרטים. אין עוד פרשה בתורה המכילה מצוות רבות יותר מאשר פרשת כי תצא. פרשות כי תבוא, ניצבים, וילך והאזינו, מרכיבות את החטיבה השלישית – הברית. בפרשת כי תבוא מתחיל עיסוק אינטנסיבי בברית בין הקב"ה לעם ישראל, כפי שעולה ממעמד הברית בהר גרזים ובהר עיבל; פרשות ניצבים-וילך ממשיכות לעסוק בברית ובמשמעויותיה העתידיות; ולבסוף, פרשת האזינו, המסכמת במבט נבואי את כל ההיסטוריה שלעתידי של הברית.

ריבוי מצוות – לשם מה?

פרשתנו, כאמור, מכילה את כמות המצוות הגדולה ביותר מבין פרשות התורה. יבום וחליצה, גירושין, שילוח הקן, ועוד. קשה להתוות קו שחורז את הפרשה כולה. ריבוי המצוות הזה מעורר שאלה יסודית – מדוע יש צורך בכל כך הרבה מצוות ופרטים? האם על מנת לחיות חיים של אמונה ולעסוק בערכים גדולים של טוב, יושר וטהרה, צריך לרדת עד כדי כך לפרטים הקטנים? ר' חנניה בן עקשיה אומר – רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות שנאמר ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר. (משנה מכות ג, י) דרכו של עולם, כשאנחנו רוצים שמישהו יצא זכאי או יראה טוב, אנו מציבים בפניו דרישות פשוטות. למשל, מורה שאוהב את התלמידים שלו ורוצה שיצליחו, נותן להם מבחן קל. ואם כן, מדוע כשרוצה הקב"ה "לזכות" את ישראל, הוא מרבה להם תורה ומצוות? הרי ריבוי של משימות ומטרות רק מגדיל את הסיכוי שלא נעמוד בהן בהצלחה. הרמב"ם, בפירושו למשנה, שואל את השאלה הזו ועונה על כך בדברים הבאים: "מיסודות האמונה בתורה שאם קיים האדם מצוה משלש עשרה ושש מאות מצוות כראוי וכהוגן ולא שתף עמה מטרה ממטרות העולם הזה כלל, אלא עשאה לשמה מאהבה כמו שביארתי לך, הרי הוא זוכה בה לחיי העולם הבא, לכן אמר ר' חנניה כי מחמת רבוי המצוות אי אפשר שלא יעשה האדם אחת בכל ימי חייו בשלימות ויזכה להשארות הנפש באותו המעשה". דומה הדבר לשש מאות ושלוש עשרה שאלות בחירה במבחן, כשרק על אחת מהן יש לענות נכונה ובאופן מלא – כך גם מתוך כל

(ישעיהו פרק נד פסוק א, א)

הגמרא במסכת ערובין מבארת, כי השמחה המתוארת בפסוק אינה רק שמחתה של העקרה על כך שילדה סוף סוף, אלא שמחתה על עצם העקרות. כיוון שהעקרות מבטאת מדרגה גבוהה הנמנעת מלידה של בנים לא ראויים:

אמר לה ההוא מינא לברוריא: כתיב רני עקרה לא ילדה, משום דלא ילדה - רני? אמרה ליה: שטיא! שפיל לסיפיה דקרא, דכתיב: כי רבים בני שוממה מבני בעולה אמר ה'; אלא מאי עקרה לא ילדה - רני כנסת ישראל שדומה לאשה עקרה שלא ילדה בנים לגיהנם כותייכו.

(תלמוד בבלי מסכת ברכות דף י עמוד א)

תפיסת העקרות כמעלה, המבטאת מדרגה עליונה יותר, באה לידי ביטוי גם בעובדה שהאמהות היו עקרות:

הלידה בבני אדם שיוליד מינו שתולה בטבע כמו ששתול בטבע הצומח והחי להשאיר מינו, אולם שיוליד סגולה ושיצא פרי נבחר קדש הלולים, הוא נגד הטבע וצריך לזה עזר אלהי, וע"כ היו אמותינו עקרות כי שיצא מן הקליפה פרי קודש אין הטבע מוכנת מעצמה עד יופיע כח אלהי, שזה יתעורר ע"י התפלה להאציל נשמה קדושה בת אלהים אשר תעש חיל, והגם שיצחק כבר היה מוכן לזה מעת העקדה כמש"ש, רבקה לא היתה מוכנת לזה, ועז"א כי עקרה היא.

(מלבי"ם בראשית פרשת תולדות פרק כה פסוק כא)

ובהקשר הלאומי - הלאומיות הישראלית נובעת ממדרגה עליונה יותר שאינה מתפתחת באופן טבעי, ולכן הופעתה מתעכבת. בתשובתה למין מציינת ברוריה, שהלאומיות הטבעית יש בה סיגים גדולים, וממילא מולידה גם "בנים לגהינום" לעומתה, הלאומיות הישראלית מתפתחת לאיטה, בגלל מדרגתה העליונה יותר, ולכן היא נקיה מסיגים.

התפתחות הלאומים המודרנית

מעט לפני מלחמת העולם הראשונה, נסע הרצ"ה זצ"ל בספינה אוסטרית ממצרים לאירופה. בעת הנסיעה עברה מולם ספינה אנגלית משוכללת במיוחד. הרצ"ה התפעל מאד מהתייחסותו של פקיד אוסטרי לספינה האנגלית. בכאב גדול התייחס הפקיד לספינה המשוכללת יותר אך

אחרת, שלהפך, רואה את העולם כולו כמקרה: "פְּכֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לְךָ עֲמֶלְק... אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדָרְךָ". "קרך", לשון מקרה, זוהי אומה הדוגלת במקריות, בסתמיות, החיים סתם מתגלגלים אצלם ממקרה למקרה - "מיום ליום ומחדש לחדש" (אסתר ג, ז).

עדינות האדם

אך בנוסף לריבוי המשקף פוטנציאל, קיים צד נוסף בריבוי המצוות. בעלי חיים הולכים לשדה ואוכלים מן המוכן, ללא כל הכנות קודם לכן. כבשים אוכלים עשבים כפי שהם, והנמרים אוכלים את הכבשים, בעלי החיים אוכלים מה שהם מוצאים. לבני האדם, לעומת זאת, קשה לאכול דברים מן הטבע כפי שהם. איננו מסוגלים לאכול חיטה כמות שהיא, צריך לקצור, לטחון, לברור ולאפות. גם בשר צריך לעבור המון תהליכים לפני שאנחנו מסוגלים לאכלו. העולם צריך עיבוד כדי שנוכל להכניס אותו לקרבנו. הנפש שלנו מאוד עדינה, היא לא יכולה לפגוש את גסות החומר בצורתו הגולמית. זהו הבסיס לנושא מאכלות אסורים, כל הציוויים העוסקים באכילה מיועדים למנוע מנפשנו דברים גסים שאינם ראויים לה. המצוות, מהבחינה הזו, הן לא רק גילוי של פוטנציאל חבוי, אלא גם שמירה על האיכות האנושית. למעשה, אלה שני צדדים של אותו מטבע. כשהאיכות האנושית נפגעת, האדם לא מסוגל לממש את הפוטנציאל הרוחני הגדול שלו. "רצה הקב"ה לזכות את ישראל" - שמירה על זוך, על טוהר. ריבוי מצוות הלא-תעשה הוא הבעת אמון באדם. כשם שאדם לא מסוגל לאכול מאכלים מקולקלים, שבעלי חיים אוכלים בלא קושי, כך התורה מונעת ממנו מעשים שפוגעים בנשמתו. וממילא, הנשמה נשארת בטהרתה ומסוגלת לממש את הפוטנציאל הטמון בה, באמצעות רמ"ח מצוות ואיברי העשייה.

רני עקרה לא ילדה

הפטרתינו פותחת בתיאור כנסת ישראל כעקרה שלא ילדה:

רְנֵי עֲקֵרָה לֹא יֵלְדָה פְּצָחֵי רֶגֶז וְצִהְלֵי לֹא חִלָּה פְּיָרְבִים בְּנֵי שׁוֹמְמָה מִבְּנֵי בְעוּלָה אֲמֵר יְקֹקֵךְ:

מהר עודד את עצמו בתקווה שבקרוב מאד גם האוסטרים יגיעו לרמת שכלול שכזו. הרצי"ה השווה את האמון שנותן האוסטרי באומתו לכתבים מיואשים שנפוצו אז בסגנון מסויים בין חלק מסופרי התקופה בישראל.

הסתכלתי גם בהרגשת הקנאה הלאומית אשר בפני צעיר אוסטרי מפקדי אוניתנו באותה שעה... ומה עגום הוא לעומת זה הרושם על דברי חרופיו וגדופיו שלעל עמו העקר אשר אין לו כל פירות וכל יצירה וכל מעמד... אשר ..ב"אחדות" (בטאון מפלגת הפועלים).

על כך השיב לו אביו במלותיה של ברוריה:

ואותם האומללים, שהם רואים סימני-עקרות בכנסת-ישראל, מחזת-לבם

ידברו כראוי להם. שהרי דומה היא כנסתנו הנאצלת-בקדש לאשה עקרה שלא ילדה

בנים לגיהנם, כתשובתה של ברוריה לה הוא מינא, ועל-זה הלא סלה נרנן למחולל ומוליד צדיק כביר ב"ה.

(אגרות הראיה אגרת תרפא)

מה נוקבים הדברים בדורינו, לאחר שהלאומיות האוסטרית הולידה גם הולידה בנים לגיהנם ושטפה את העולם כולו בנהר של סבל ודם.

ואבנה גם אנוכי ממנה

פתחתנו בתאור העקרות של האמהות. התורה מציינת שכל האמהות העקרות נתנו שפחתן לבעליהן כשלב מקדים לפני פקידתן. ר חיים פלטיאל מבאר עניין זה:

שמתוך שמגדלת בנים נכנס בתוכה תאוה ויולדת.

(ר' חיים פלטיאל בראשית פרשת לך לך פרק טז פסוק ב)

ה"כתב והקבלה" מבאר את היחס בין המאמץ הטבעי הזה ובין התוחלת המלווה את העקרות:

כי אמנם עיקר תוחלתם על העליון אשר העתירו אליו, ולקחת הצרות לביתם היתה אצלם להוציא...הדבר אל הפועל באיזה דוגמא

(הכתב והקבלה בראשית פרשת לך לך פרק טז פסוק ב)

לדרכנו למדנו שלמרות שמקור הלידה של האבות הוא עליון מן ההתנהלות הטבעית של לידה. צרוף התנהלות

כזו יכול להיות חלק מההכנה והבניה של לידה עליונה וניסית.

יש מקום, להבין עניין זה גם לגבי התחיה הלאומית של עם ישראל

רבים ממבשרי שיבת ציון, ראו בהתעוררות הלאומית באירופה מודל להשתית עליו את ההתעוררות הלאומית בישראל. הרב זצ"ל חלק עליהם מהותית, וסבר שלאומיות ישראל שונה ביסודה מלאומיות אחרת. ומדינת ישראל אשר תבנה לא תהיה מדינת לאום רגילה ובתוספת ערכים של קודש, אלא מדינה שתשתית הכמיהה הלאומית שלה שונה מן היסוד ובנויה אל שאיפות אחרות לחלוטין משאיפות גויים.

למרות שיטתו זו, מסביר הרב זצ"ל לרצי"ה שיש מה לקחת גם מהקנאה הלאומית הטבעית שראה אצל האוסטרי, ורגש לאומי זה ראוי להצטרף כחלק מהבערה הלאומית הישראלית.

הקנאה הלאומית, אשר עוררת עליה ולמדת אותה מהאוסטרי, גם היא אש-

קדש היא בטבעה של הנשמה הבריאה והטהורה קבועה, והיא המוציאה אל-הפעל

את הגודל של הגבורה אשר לגבורים אנשי-שם, אשר לברכה יזכרו לעד בתולדה

ב"זה ספר תולדות אדם", שהוא כלל גדול בתורה.

יש לקחת את ההתעוררות הטבעית של אומות העולם ולשתף אותה בתוך התעוררות העליונה של הלאומיות הישראלית:

ואע"פ שהאש הישראלית יורדת היא מן השמים, מ"מ מצוה

להביא מן ההדיוט קנאת-עם טבעית, שיחוסה מתגלה בעולם-החיים ע"פ הטוב והאור

שהליכותיה המתגלות מביאות בעולם

השאלתיהו לד'

דוגמא מופלאה לעיבוד הנטיות הטבעיות ורוממותן לשאיפה עליונה אנו מוצאים בעקרה אחרת, בחנה. הנביא מאריך לתאר את ההתנהלות המשפחתית ואת גודל הצורך הטבעי של חנה בבן.

לב ההפטרה

הרב עמנואל בן ארצי

בהמשך להפטרה הקודמת, שבה ראינו ש"חינם נמכרתם ולא בכסף תגאלו", ושהגלות לא היתה רק בגלל העוונות שלנו, ולא רק למטרה שנעשה תהליך של תשובה, נשאלת השאלה: אז למה היה צריך שנצא לגלות? מה טוב ביציאה מהארץ, ובהתרחקות מההשגחה של ה' ומה אמור להשתנות לעתיד לבוא?

ועל זה עונה הנביא שלעתיד לבוא ארץ ישראל תבין שטוב היה לה שהעם לא היה בה. "רְנִי עֵקֶרָה לֹא יִלְדָה" שלא היה לה עם שגדל בתוכה. וטוב היה לה שה' לא השגיח עליהם מקרוב ולכן לא העניש אותם: "פִּצְחִי רִנָּה וְצַהֲלִי לֹא חֲלָה", כלומר שלא היה לה כאבי לידה.

"כִּי רַבִּים בְּנֵי שׁוֹמְמָה מְבִנִי בְּעוֹלָה אָמַר ה'". מהבחינה החומרית, כשעם נמצא בארץ שלו הוא יכול לגדול רק עד הגודל שהארץ הזו יכולה לספק לו אוכל. בין הכניסה לארץ לבין ימי דוד עברו יותר מארבע מאות שנה. ובכל זאת העם גדל רק פי שלוש לכל היותר. כי הארץ לא יכלה להכיל יותר אנשים מזה. אבל כשעם ישראל מפוזר בכל העולם, אז הוא יכול לגדול בלי הגבלה.

ומהבחינה הרוחנית, כשה' לא מתנהג איתנו כמו בעלים, אז גם כשהעם חוטא הוא לא נענש כל כך. ולכן גם מבחינה רוחנית יש לו מקום להתפתח בדרכים שלו. ולעתיד לבוא העולם כולו ישתנה בזכות עם ישראל, וזה יכול להתפתח רק כשאנחנו בגלות. ילד עם יכולות רוחניות במדרגה חדשה, נולד הרבה פעמים דווקא מאשה עקרה. ולכן האמהות היו עקרות.

ואז, לעתיד לבוא, עם ישראל יחזור גדול הרבה יותר. ולכן "הֲרַחֲבֵי מְקוֹם אֶהְלֶךְ וְיִרְעוּת מִשְׁכַּנְתֶּיךָ יִטוּ אֶל תַּחְשׁוֹכֶיךָ". ארץ ישראל תגדל גם לארצות שסביבה, שיקבלו את עם ישראל מרצון. והפעם לא יצאו לגלות שוב אלא "וַיִּתְדַמְּךָ חֲזָקִי". כי עם ישראל יכלול את כל הדעות והצדדים של האנושות: "כִּי יִמִּין וְשִׂמְאֹל תִּפְרָצִי", ולכן הם יכנסו תחת עם ישראל: "וְזָרְעֶךָ גוֹיִם יִירָשׁ", לא כדי שנחליף אותם ונגור במקומם, אלא עם ישראל יגור בארץ שלו: "וְעָרִים נִשְׁמֹת יוֹשִׁיבוּ".

וַיְהִי הַיּוֹם וַיִּזְבַּח אֱלֹקֵינָהּ וַנִּתֵּן לַפְּנֵינָהּ אֲשֶׁתּוֹ וְלִכְל־בְּנֵיהָ וּבְנוֹתֶיהָ מְנוּת: ... וְכַעֲסָתָה צָרְתָהּ גַם כַּעֲס בְּעֵבֹר הַרְעַמָּה כִּי־סָגַר יְקִיָּקָה בְּעַד רַחֲמָה:

(שמואל א פרק א פסוק ד - ז)

הכעס הטבעי, המגדיל ומעצים עד מאד את הרצון ללידת הילד, הוא הוא המתעלה על ידי חנה למסירות נפש למגמה האלוקית, ובכך מוליד את שמואל, מחולל המלוכה בישראל.

וְגַם אֲנֹכִי הִשְׁאֵלְתֶּהוּ לִיקְוֹק כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר הָיָה הוּא שְׂאֹל לִיקְוֹק וַיִּשְׁתַּחֲוֶה שָׁם לִיקְוֹק:

(שמואל א פרק א פסוק כח)

בתהליך ממושך, המתואר בספר שמואל תהפוך המלוכה אשר יעמיד שמואל, את כל המגמות הטבעיות לשאיפות לכבוד ד'. ויתן עז למלכו וירם קרן משיחו.

קליפה קדמה לפרי

תארנו את ההבדל בין לאומיות אומות העולם, לזו הישראלית ואת היכולת לעבד את השאיפות הטבעיות לתוך אש הקודש של לאומיות עליונה. יש לעמוד על כך, שההתפתחות הטבעית של אומות אחרות היא שלב מקדים חיוני בדרך לבניין לאומיות ממגמות של קודש.

ויש קליפה הקודמת לפרי כטבע התולדה שתחלה יצאו הסיגים ואח"כ הכסף הנקי

(מלבי"ם בראשית פרשת חיי שרה פרק כה פסוק א)

כי למען יצא יצחק מטיפה קדושה, הוצרך להטיל הזוהמא בהגר שיצא ישמעאל מזוהמא, וישאר הזרע יותר נקי לשרה להוליד את יצחק, אחר המולד:

(אלשיך על בראשית פרשת לך לך פרק טז פסוק ב)

כמו בכל מנגוני הבריאה, כוחו העצום של הטבע, צריך לפעול את פעולתו, גם אם בצורה גולמית ולא מעובדת. רק לאחר מכן, ניתן לעבדו ולרוממו אל מגמתו.

מושיבי עקרת הבית – אם הבנים שמחה. הללויה.

לשון הקודש בפרשה

הרב יהונתן מיכאלי

שער העיר

המילה 'שער' נפוצה בתורה במקומות רבים, בדרך כלל בסמיכות כגון: שער החצר, שער העיר, או בריבוי בייחוס לנוכח: 'שעריך'. 'שער' הוא פתח של מקום כלשהו, לעתים עם דלת ולעתים בלי דלת, בכל אופן דרכו נכנסים למקום ויוצאים ממנו. לדוגמה, יעקב אבינו אמר "זה שער השמים" ובמשכן היה שער החצר. כמו כן במצוות מזוזה, נאמר: "ובשעריך", והכוונה היא בוודאי לפתח שבו צריך לקבוע מזוזה.

עם זאת, בספר דברים פעמים רבות מציינים ה'שערים' דבר כללי ולא רק פתחים. לדוגמה בתחילת פרשת 'שופטים', בציווי "שפטים וְשֹׁטְרִים תִּתֵּן לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ" (טז, יח), נאמר שצריך למנות שופטים בכל עיר ועיר. כך בוודאי מבואר בתרגום אונקלוס, שמתרגם שעריך 'קרוב', (עיר, קריה) ולא כהרגלו לתרגם את המילה שער - 'תרעא'. זו גם המשמעות במקומות רבים שנזכרים בהם שערים כמקום מושבם של הלויים והגרים בהקשרים שונים.

מדוע מצוינות ערים דווקא בשערים שלהן, הרי יש לעיר גם חומה וכיו"ב?

נתבונן במשמעויות נוספות שיש לשערים, ועל ידי כך אולי נמצא תשובה לשאלתנו.

בפרשתנו, פרשת 'כי תצא', בדין 'מוציא שם רע', נאמר: "אֵל זִקְנֵי הָעִיר הַשְּׂעֵרָה" (כב, טו), ואונקלוס מתרגם 'לתרע בית דין אתרא'. כלומר, המילה 'שער' לא מציינת כאן פתח ודלת, וגם לא עיר כשלעצמה, אלא את בית הדין המקומי. בפרשת 'שופטים', האריך רש"י לדון במשמעות השער שבו הורגים את מי שעובד ע"ז. בפסוק שבתחילת הפרשיה: "כִּי יִמָּצָא בְּקִרְבְּךָ בְּאֶחָד שְׁעָרֶיךָ" (יז, ב), כוונת המילה 'שעריך' היא בוודאי 'עריך', אך כאשר בעונשו של העובד ע"ז נאמר: "וְהוֹצֵאתָ אֶת הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת הָאִשָּׁה הַהוּא אֲשֶׁר עָשָׂו אֶת הַדָּבָר הָרָע הַזֶּה אֶל שְׁעָרֶיךָ" (שם, ה), משמעות 'שעריך' כבר פחות פשוטה, ודנה בה הגמ' בכתובות (מה ע"ב), וגם נפלה מחלוקת גרסאות בתרגום אונקלוס, כפי שמביא רש"י בפירוש הפסוק. הראב"ע אומר שהשופטים היו יושבים בשער העיר, ולכן בית הדין נקרא פעמים רבות 'שעריך'.

אלא שגם אם עם ישראל יחזור גדול הרבה יותר, ומקובל על הגויים, עדיין תהיה לנו בוש מהחטאים שהיו לנו, וממה שהקב"ה גרש אותנו מהארץ. ולכן: "אֵל תִּירָאֵי כִּי לֹא תבוֹשִׁי וְאֵל תִּתְּלַמֵּי כִּי לֹא תִחְפְּיֶיךָ". כי יתגלה שהתהליך שעם ישראל עבר ישנה את כל העולם, ולכן יהיה ברור שכל זה היה לצורך. "כִּי בַעֲלִיךָ עֲשִׂיךָ ה' צָבָאוֹת שְׁמוֹ", היום ה' נקרא 'צב-אות' כלומר מי שפועל דרך כל הצבאות של הגויים, אבל לא בידיעה שלהם. אבל אז "וְגֵאֲלֶךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי כָל הָאָרֶץ יִקְרָא", אחרי הגאולה כל העולם יקבל את ה' לאלוקים.

אבל מה עם הריחוק שלנו מה' כל כך הרבה שנים? למה זה מגיע לנו? על זה עונה: "כִּי כָאִשָּׁה עֲזוּבָה וְעֵצוּבַת רוּחַ קְרָאךָ ה'", מבחינה חומרית נראה שה' עזב אותנו, ומבחינה רוחנית: "וְאִשְׁתׁ נְעוּרִים כִּי תִמָּאֵס אָמַר אֱלֹהֶיךָ". אבל באמת יתברר שזה לא המבט הנכון. הקב"ה לא עזב אותנו לאלפיים חמש מאות שנה, אלא: "בְּרַגַע קִטְּן עֲזַבְתִּיךָ וּבְרַחֲמִים גְּדוּלִים אֶקְבְּצֶךָ". כמו כוס זכוכית, שברגע אחד שהיא נעזבת היא נשברת, ואחר כך צריך רחמים גדולים מאוד לקבץ אותה יחד, כך הקב"ה עזב אותנו כביכול לרגע אחד בלבד, והוציא אותנו לגלות כדי להתחיל תהליך ארוך מאוד של רחמים אלוקיים שיביאו אותנו אליו במדרגה חדשה.

והקב"ה לא מאס אותנו אלפיים וחמש מאות שנה, אלא "בְּשִׁפְךָ קִצְף הַסְּתֵרְתִי פָנַי רָגַע מִמֶּךָ וּבְחֶסֶד עוֹלָם רַחַמְתִּיךָ אָמַר גֵּאֲלֶךָ ה'". הסתרת הפנים היתה לרגע אחד, ומאז יש תהליך התקרבות וחסד של אלפיים וחמש מאות שנה.

ומה אם בעתיד שוב נחטא ונצטרך גלות? זה לא יכול להיות. "כִּי מִי נִחַ זֹאת לִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעַבְרַי מִי נִחַ עוֹד עַל הָאָרֶץ פֶּן נִשְׁבַּעְתִּי מִקְצָף עֲלֶיךָ וּמִגֵּעַ בְּךָ". כיון שהתהליך הזה לא בגלל החטאים שלנו, אלא כדי להגיע למדרגה חדשה של כל העולם, שאי אפשר היה לבנות אותה בלי רגע אחד של הסתר פנים, לא יצטרכו את הסתר הפנים יותר. וכמו שהמבול לא צריך לחזור על עצמו, כי העולם כבר עולם שונה, כך אחרי הגלות של עם ישראל העולם הוא עולם שונה.

ולכן גם אם נראה שהעולם כולו מתמוטט: "כִּי הִקְרִים יְמוּשׁוֹ וְהִגְבְּעוֹת תִּמּוֹטְנָה", נדע שלא יתכן שהקב"ה עזב אותנו שוב. אלא: "וְחֶסֶדִי מֵאֵתְךָ לֹא יִמוּשׁ וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא תִמוּט אֶמַר מִרַחֲמֶךָ ה'".

אך ישנה עוד משמעות אחת (לפחות) למילה 'שער' בתורה.

בדין 'בן סורר ומורה' שבתחילת פרשת 'כי תצא', נאמר: "וְהוֹצִיאוּ אֹתוֹ אֶל זִקְנֵי עִירוֹ וְאָל שַׁעַר מְקוֹמוֹ" (כא, יט), וכן כתוב במגילת רות: "וְלֹא יִכָּרֵת שֵׁם הַמֵּת מֵעַם אֲחִיו וּמִשַּׁעַר מְקוֹמוֹ" (ד, י). ביחוד במקום השני, נראה שהמילה 'שער' מציינת את ריבוי האנשים שמתקבצים בעיר, ולא את המיקום הגיאוגרפי של הכניסה לעיר. הגר"א מבאר שכמו ב'מגילת רות', גם בפרשת 'בן סורר ומורה' הכוונה שיש להוציאו אל זקני העיר במעמד אנשי העיר, ולא כאונקלוס שמתרגם גם בפסוק זה שהכוונה במילים "אל שער עירו" היא להוציאו לבית דין.

בתחילת פרשת חיי שרה, נרמז קלות, מדוע ציבור נקרא שער. נאמר שם כמה פעמים "בְּאֵי שַׁעַר עִירוֹ", שבנוכחותם מכר עפרון לאברהם את מערת המכפלה. כלומר, שער העיר הוא מקום מרכזי, שם התכנסו יחד תושבי העיר. נקל להבין מדוע היה דווקא השער למקום המרכזי בעיר: אין הרבה שערים לעיר, ומי שרוצה להיכנס או לצאת, עובר דרך שער העיר, וממילא שם מתכנס ציבור גדול. [כל אחד מכיר תופעה זאת כיום, מהעומס שיש בפקקים בבוקר, ביציאה משכונות ומערים, במקומות שהכביש לא רחב דיו...].

לפי זה ניתן לבאר גם מדוע העיר כולה נקראת בשם שער: 'עיר' היא מקום שיש בו ריכוז של אנשים רבים הגרים בה. כל אחד מהתושבים גר בביתו, והמקום שבו כולם מתרכזים באופן טבעי, הוא שער העיר, ולכן דווקא בשער העיר ניכר גודלה של העיר, ולכן כולה נקראת על שמו.

נתן מארגל
חידות לילדים

לפי סדר העולים לתורה

ראשון – על מה אומרת התורה שאם אתה לא רוצה אותה אתה צריך

לשלח = לשחרר?

(א) עבד עברי

(ב) אשת יפת תואר

(ג) צפור

שני – באיזה מקרה אנו צריכים להפריד בין האם לבנים?

(א) כאשר הבן לוקח דברים מהוריו ללא רשות

(ב) כאשר רוצים לחרוש לא משתמשים באמא וילדיה

(ג) כאשר רוצים לקחת את הגוזלים מהקן

שלישי – מצאו את המילים "גדילים תעשה לך" גדילים זו הציצית ראו ברש"י מה מיוחד בציצית לעומת בגדים אחרים? (רמז- זה קשור לפסוק הקודם קראו גם אותו)

(א) שאסור לעשות ציצית מצמר

(ב) שמותר לעשות ציצית מצמר ופשתים ביחד (שעטנז)

(ג) שמצווה שבכל בית תהיה ציצית

מה המיוחד בעמוני ומואבי לעומת שאר הגויים?

(א) שאסור להשאיר אותם בחיים

(ב) הם לא יכולים להתגייר ולהצטרף לעם ישראל אף פעם

(ג) שצריך לחכות 3 דורות עד שיוכלו להתגייר

רביעי – מצאו את המילים "ויתד תהיה לך" למה משתמשים ביתד ב"רביעי"?

(א) לבנות אוהל במחנה

(ב) לפגוע באויבים

(ג) לכסות את הצרכים שאדם עושה

חמישי – באיזה מקרה אומרת התורה שאתה יכול לאכול מענבים של חברך עד שתהיה שבע בלי צורך לבקש רשות? (ראו גם ברש"י על אותו פסוק)

(א) במקרה שבעל הכרם לא אוהב ענבים

(ב) כאשר אתה עובד אצלו בבצירת ענבים

(ג) כאשר הוא הזמין אותך להוציא את העשביה אצלו בכרם

שישי – את מה צריך לזכור ב"שישי"?

(א) לזכור את מה שעשה עמלק

(ב) את יציאת מצרים

ג) את מה שעשה ה' למרים

שביעי – למה קשור המספר 40 ב"שביעי"?

א) קשור לזמן שהיו ישראל במדבר

ב) קשור למלקות שהשופט מלקה את מי שנמצא חייב במשפט

מצאו את המילים "כדי רשעתו במספר" וראו מה רש"י מדייק בפרושו?

כמה פעמים מופיעה מצוות הזכירה ב"שביעי"?

א) 1

ב) 3

ג) 5